

Naslov originala:

LIBRETO

Danijel Gatarić

Copyright © 2019 Danijel Gatarić

Copyright © 2019 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:

Vladimir Manigoda

Urednica:

Jelena Nidžović

Lektura i korektura:

Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:

Sanja Polovina

Štampa:

F.U.K. d.o.o.

Tiraž:

500

Izdavač:

Kontrast, Beograd

Klaonička 2, Zemun

e-mail: jakkontrast@gmail.com

kontrastizdavastvo.com

facebook.com/KontrastIzdavastvo

DANIJEL GATARIĆ

LIBRETO

KONTRAST
Beograd, 2019.

*Jer koji se god hrani mlijekom ne razumije riječi pravde, jer je dijete.
(Novi zavjet, Jevrejima poslanica, Glava 5 Efes. 4:13)*

*I uopšte, pojave su u mitologiji mahom imale razumna i
jednostavna objašnjenja.
Herakle se na Herinim grudima zagrcnuo i iskašljao mleko.
Tako je nastao Mlečni put, a ne ni iz čega, kako idioti nas uče.
(B. Pekić)*

Wanstenderwischtschastenschon = vanstendervištzhastenshon.¹

1) Riječ kovanica iz Mocartovog pisma sestri neodređenog značenja.
Bukvalan prevod: *Uzmi uhvati ovo ako već nisi.* (Izvor: Kolja Mićević.)

Španija je fantastična zemlja, Španija je zemlja priča.

*nekoć Markes

Čin prvi

Der Vogelfänger bin ich ja ~ Ja sam lovac na ptice

Papageno, scena prva

U socijalističkoj vitrini dolaziš u haljini koju sam nekoć kupio. Tri je sata ujutro, džin je limunjiv, zgrčeni pazusi su znojavi i osjećam se snažnim zbog toga. *El amor in los tiempos de colera*, govorim naglas, španski je svakako vatreniji od srpskog. I ti si bila u tri sata ujutro, dok si skidala haljinu koju sam nekoć volio. Na pola sam koplja, masturbacija je *patético* kad si supijan, mlad i ne tako ružan kao nekoć. Imam S.O.S.broj iz madridskih novina, ona liči na dijete, koje je nekoć bilo žena. Žderem je sa prozora, srčem slanu krv, dijete ima tamnu put i nosi pijedestal-štikle kao gardin bajonet. *El amor in los tiempos de colera*, čujem zvono, ustajem, cimam džin.

U socijalističkoj vitrini vidim odraz, potkošulju i gomilu mišica na nezgrapnim kostima. Vidim da bi to trebalo biti muškarac ne kao nekoć, onda vidim limunjiv pogled, zborim na španskom, zatvaram *Memoria de mi puta trista* i otvaram vrata. Ona liči na dijete koje je nekoć bilo žena, osjećam se snažnim ili od džina ili zato što je španski vatreniji od srpskog, *no sé nada*. Tri je sata ujutro i ja o turista u gradu koji žderem dok srčem slanu krv. Treba djelati hitro, sve je tako pacifizirano, osim unutarnjeg rata.

TIHO SILENTE

Jutro u Fabrici počinje tiho. Teška kamena vrata nemuštih vremena škripe. *Silente teška vrata silente*, šapćem im kao nemirnoj djevojčici koja je u jednoj viziji bila Bog. Ostavio sam svoju

zemlju tiho, niko nije znao, pa ni *solo yo*. Kosa mi je zabačena unatrag, mlad sam iako su vlasi u Brandovim četrdesetim. Preživio sam tri grada tiho, isti broj žena glasnije. Danas sam kilometrima odatle, valjda sam bezbjedan od njih, od sebe. Mirišem na ožiljke i džin koji to dezinfikuje, nekad i do tri sata ujutro.

Kapija Fabrike je ukrašena asirskim vezovima. *Maravilloso!* Pravim španske tobakose, u stvari Španci to čine poput marljivih učenika herbarijum-mašinama *Purgatoria flavor*. Jedan Srbin/ jedan Bošnjak stražari na kapiji. Čuva garavce da ne izmundare, ne tutnu duvan kriomice i privajde sebi koji evro više. Španija je vrela jesenjih dana poput lahora, magnifikovan žamor, halabuka nikad tiha; protesti su. Glad se ne osjeti u parfemu tobakosa koliko ispod braon uniformi izglednijelih.

Listam dnevne novine pred nadzorom koji osvježava filmove koje sam nadzirao tiho na silente dugmetu ispred čajevec televizora. Ventilatori vrte vrijeme djetinjstvo i sad, *la infancia y ahora* nikako ja. *Silente* jutarnja meditacija, mogao bih pisati katalonskim novinama. Naslov: *Tihi propeleri tik do: Primera independencia, sino la justicia social, prvo nezavisnost, poslije socijalna pravda. Izliječite tjeskobe i uboje duše ventilatorom i izblajhanim plavušama iz filmova osamdesetih*. Samopomoć je ovih dana poput pornografije za klinačke mošnice nabrekle od nikako nesladostrasnog lamenta nezadovoljenja. Nema snova do onih neostvarenih, klimam sebi siguran u ostvarenu misao.

U otupjelom pogledu smrtonosne mašine (još je rano, još je tišina) oksidiše tvornički kiseonik hladeći ih nakon treće smjene. Španski vazduh je divan, *šašutav* i tih, poput mudraca kraj jezera koji iska ljubav levitiranjem. Vazduh treba pakovati i prodavati kao antidepresiv, jednako suši usta. Drugih nuspojava nema. Ko se još od depresije izliječi. Od opere duše da, sadašnjost uspješno umire. Evo ga podnaslov broj dva: *Udišite tihu zoru, saborci!* Škripe asirski čuvari. Lavovi na kapiji su znak da je skorojević uspio, ali na ovoj kapiji je znak da sam bliže bogovima no obični smrtnik.

U Fabriku prvo dolaze tri čistačice, žene u pedesetim sa ne-suptilnim humorom i savjetima iz narodne medicine. *Držati živo jaje pod jezikom, začéce cera i sa gumom i bez nje.* Prodoran smijeh. Okretne, preplanule, žive, sa kobiljim sapima i borama na licu čvrstim kao suvi kanali za navodnjavanje Madrida. Mnogo, *mucho* puše u Fabrici i *muchissimo* se smiju. Da li zbog toga, da li zbog toga? Rade i po dvanaest časova, koliko i mandat čuvara smjene traje. U pola sedam ujutro glasno izriču *no volvere*, provlače kartice i pozdravljaju:

– *Buenas dias guapo.*

– *Buenas dias, muchachitas.* Odgovaram omamljen nespavanjem i mlakim sokom od grožđa.

Nastaviše da se smiju kao katoličke školarke na filmu, osamdesetih naravno. Nisam pušio, ne umijem, no kofa španske kafe čeka pored ruke vlastodršca kapije. Nestrpljiva da umaže bradu i umiri trbuh načet nedovarenim gljivičnim napitkom. Nosimo tamne uniforme da se razlikujemo od drugog osoblja. Obezbeđenje ne govori više, *sekuritas no me digas mas.* Dolazi kolega Mačitos, nikako tiho ne, ne! Poremećen kao i kazaljke na satu u portirnici, devijantan, šiknut, nikada statičan. Kao mula mamuzom ubodena, što se u vižljavom izgledu da primijetiti. Uniformu bira za broj užu. Izbačene trtice kao andaluzijske narandže i utrpane košulje kao da čeka partnera (nikako partnerku) za lični, *la tango personal.* Kosa ugalj-garava i ulizana kao brazda *pireli* guma. Kazaljke na satu stoje, lažu vrijeme, osim dvaput u danu, kako veli Mačito. Često mislim da je tako i s njim.

– *Vidio sam ih opet, Damir amigo* – pljunu zadihan na pod.

– *Koga, Mačito, koga?*

– *Nju i njenog kera, opštili su, kolega Pedro i ja* – proguta halapljivo knedlu.

– *Pričao sam ti o Pedru, zar ne? On je opasan, moraš upoznati Pedra jednom on i ja...* – krevelji se šarlatanski.

– *Šta, Mačito?* Povukoh tiho i strpljivo gutljaj kafe uočavajući nervozno lizanje usana. Suvoljivog izgleda i fokusiranih oči-

ju, Mačito odglumi kereći položaj. Opštenje njegove komšinice i psa. Ovo je već dvocifreni put da elaborira o tome.

– *Pedro i ja, znaš, mi ćemo...*

– *To da stavite na internet, znam Mačito, ali zašto?*

– *Onda* – napravi pauzu tužan kao tek izgubljeno dijete u marketu. Poče da maše rukama po alu pvc portirnici i nastavlja – *onda ćemo pokazati komšiji, znaš nju taj kere liže i ona uživa i...*

– *Radi šta ti volja. Ideš na poziciju?*

– *Idem Damir, samo da uzmem vezu.*

Razočarano sa termostatom i motorolom na salsa kukovima pleše do druge kapije. Kapije od gvođenog sivog terminala. Ta vrata u dva smjera nemaju ugraviranu umjetnost, nema estetike asirške sakralne prošlosti nema žena ni radnika, ni osoblja iz Uprave. Nema ni tišine izjutra, tamo izlaze grubi plavi šleperi sa etiketom cigareta *Purgatoria flavor*, kolosalne cigarete koje penetriraju kao falusi prema auspuhu iznad kabine. Leprša Mačito u savršeno urednim cipelama koje riba o pantalone iza. Ablucija, nešto mu smeta u prljavštini. Dobrano vrijeme cijenim da to ima veze sa maštom.

Vraćam se vrućem katranu, ulazi život živog mraka. To prija, *me gusta*, to graniči sa osjećajem jedinstva. Osjećam slatko, osjećam vatru mraka, šećer ne koristim, on je tako nepotreban. *Slatkorija* iz kafe dolazi sama, opustošen njom iznova zapaljen.

Izađoh na vazduh, povećavam dozu, sunce rešeta kroz krošnju matorog hrasta. Tuđinsko granje je veselo raspušteno poput slobode i listovi šume i hrle kao gola pluća Mocartovog stvaranja. O njemu bih mogao pisati kao jednom od poglavlja, *Sloboda u Moc...* Na Ištarinoj kapiji se javi Marija.

Ozittrenicht,meinlieberSohn~O,nedrhtimojdragisine

Kraljica Noći, scena prva

– *Zdravo, Damir.*

– *Zdravo, Marija, kako si ovog melodičnog jutra?* Imam problem da budem duhovit pred Marijom. Marija je umjetnost i ustreptala kompozicija po sebi. Moja Španija diše na njena usta, a Kuran lijepo sriče da su usta naš izvor, no Marijine oči su krvave kao razbludne kurve Vavilona.

– *Ne znam. Šta misliš, Damir? Jesmo li mi usamljen narod?*

– *Mi? Ti i ja ili svi mi u Fabrici?* Upitah kao da znam za svakog pojedinačno.

– *Mislim ti? Ja? Moja Majka? Gestapo iz Uprave? Vaš Major? Krasnodar? Ove žene što puše ispred? Kuvarice u restoranu? Jesmo li?*

– *Ne znam, Marija. Ne moramo biti.*

– *Kako misliš?* Podbočila se u suknji boje bresaka i crnoj rolki iznad čijeg okovratnika su bujali buc masti obrazi.

Mlada djevojka svladana ljubavlju, dreknuh u sebi sjedeći u fotelji dok su plućna krila hrlila iz prsa kako bi je obgrlila da je to ikako anatomski izvodljivo.

– *Znaš, to je varijabilno, kako se kaže, `espera, que se que se`.* Prokletstvo, ovo je italijanski. Namršti se, odlazi. Velur cipele ostavljaju tragove đona na crvenoj zemlji.

– *Jedino usamljeni ljudi mogu spoznati Boga* – doviknuh nesiguran nadahnućem, dok prostor između rebara već štima kompoziciju svježih elegija očaja.

– *Jesi li čitao Slavoj Žižeka? On je vaš?* – pita me kao da s njim zna tajnu postanka svijeta i prvu golotinju fantazmagorije idola.

– *Nešto jesam. Nije moj svakako. Ismijava borbe za slobodu. Zapravo, radi za te koje kritikuje. Radnici u fabrikama nemaju*

ništa od njegovih akademskih dvadeset hiljada dolara zarađenih za ta rješenja koje su obične simulacije.

– Nije to tako jednostavno, Damire. Simpatičan si kad se ljutiš. Ličiš na jednog lika iz serije...

– Televizija je posljednje utočište. Prekidam svjesno gubeći interes. Marija odlazi tamo daleko gdje čulna genijalnost uzima božiji DNK. Da, da, Mocart je svirao...

– Ne misliš da bi svi velikani danas pisali za televiziju? – nastavlja uporno mia Maria.

– Ako bi im kockarski dugovi bili veliki, sigurno. Imali bi i blogove. Pokušavam biti pseudointelektualan i pseudoduhovit i mislim da sad pseudosve prolazi. Ona se smiješi izazvana usrdno, zgrožena dekompozicijom čovjeka u kontri. Krade joj pažnju narandža sa stola koju uzeh da gulim usporeno, nezainteresovano. Lagao sam pokretima, odan sam prvoj misli koja je fosforescirala u mraku cinizma kojem sam se odveć predao. No ko je koga zavolio slažući se s njim. Tako je ostatak dana prošao, u samoći spoznavajući to nešto, reminescenciju nečega, davati tome ime bilo bi suludo. Odlično smo se slagali, a to nije pretvorna fraza, nikako.

*

*Iz pepela ustaje s kosama crvenim i muškarce kao zrak tamani. Silvija Plat mi vaskrsnu um. Sunce više nije u kolijevci, *el sol no está en la cuna mas*. Sad već puzi iznad, iskače iz korpe u podne i zapali kvalitetan cigar po Zemlji. Ulazi direktor za ljudske resurse, *director de recursos humanos*, lomim jezik po usnoj duplji kao vrele špagete po tanjuru. Direktor poznat kao Gestapo, misaonog pogleda bez pokrića i lica svježe išamaranog lokalnom tekilom. Podozrivo nadgleda okolne radnike u krugu Fabrike. Uspokojen flašom, ne zebe ni od čega. Izuzetno me samo otpozdravlja, tako i ovog predivno popušenog dana:*

– Buenos dias senior.

Tajac. Odzvanjaju koraci žurnog autoriteta po filigranskoj kaldrmi. Čuva desničarske novine ispod, naravno, desne ruke. Visok je oko 1,9, neobično kratkih udova. Nekada je sigurno uživao slatku mučninu dama zbog toga, sada ima koji kilogram viška i ruke – više nožice krpelja umotane u teško olovo.

Fabrika je utemeljena prije nekoliko decenija, od tada je nacionalno blago Španije i pod zaštitom UNESKO-a. Nažalost urin i povračka radnika koju u ljetnim mjesecima uživaju sitne kapljice po maljavim potkoljenicama ne mare mnogo za najhumaniju civilizacijsku tvorevinu u vijek vijekova. Obilato, nakon mokrenja i potajnog pušenja, refundiraju ostatke alkoholnog vrenja i slabunjavog varenja gustih obroka, tada već svijetlozelenene boje. Drevni hram je doveden iz Egipta 1945. Kao zahvala španskoj pomoći prilikom spasavanja hramova u Abu Simbelu u južnom, tako je, u južnom Egiptu, iskonskoj kolijevci civilizacije. Otvoren za javnost 1974. godine, rekonstruisan je kamen po kamen kakav bijaše u južnom Egiptu, u iskonskoj kolijevci civilizacije. Jedna od rijetkih takvih bogomolja Asiraca je vijekovima dahtala misterijom, sa podzemnim lavirintima i hladnim komorama gdje su danas skladišta *Purgatoria flavor* tobakosa. Prepariran duvan među raznim žrtvenicima bogova: Ninurtu, Šamaša, Adada i Sina bez pogovora ćutke hranili su se reljefnim pejzažima u mramornim blokovima i istrzanim miražima festivalskih boja. Veličanstveno, no nije iluzija. Muzej i hram i Faktorijska kuća Svemajke Ištar! Sve to daleko, izvan južnog Egipta, tako daleko van iskonske kolijevke civilizacije. Asirci naseliše Madrid i prije no postade grad otidoše bez upozorenja ostavljajući prazan prostor, prazan hram bez molitvi, bez žrtava. Asirci vjerovatno glume Maje, a ja reklamu za kafu sa polovnim osmijehom gutam ostatke Mocartovog radio-zraka prije no se javi žega. Sa žegom i sparinom Mačito počne da pleše ispred kapije, no ne u čast iskonskoj kolijevci civilizacije ni Mocartovog genija, već čekajući zvuk odobrenja od znojavih kamiondžija, njegovih muza. Odbrojavanje tišini počinje, sad! Svi čekamo taj zvuk, možda ne u obliku

zračne sirene na kamionu, ali taj ples je najbliže uspjehu što sam vidio, bar sto se tiče Mačita. Kastanjeta vezanih oko struka, bio je to žrtveni ples u sopstveno ime, dok su neki čak i nasrtali na gipko strašilo za ptice. Jedan se bar pronade shodnim da izmakne Mačita od mogućeg naguravanja sa pretilim vozačem kojem postade neugodno zbog požudnih kukova i nastavka onog što bi mogla biti asirska mamba.

Smjena dođe i prođe prostim gašenjem cigarete. Još jednim zalaskom sunca. Danas jedemo pasulj u restoranu Fabrike kod tri kuvarice ili na njihovom *tres cocineras*. Marija sjedi nekoliko stolova od mene sa blago ljutkastim Gestapom i, vjerujem, Majkom. Njihovi stolovi su uglađeniji stolicama sa naslonom i punim priborom za jelo. Halapljivo sam gutao pasulj. Arteški bunar tišine je tu, radnička i lica Uprave se preklapaju i mute. Nisam iskao repetu na lošem espanju, kako inače umijem.

– *Gracias muchachitas, muy buen.*

– *Toma?*

Pružta tanjir mastan po ivicama od čorbastog pasulja. Bucka je iskrenog lica, reinkarnacija Bude. Zapravo sve izgledaju kao velike prerastle tamnopute bebe Bude. Gladni pred svim bogovima. Možda nam šalju tanjure pune vrućeg spasa. Spasu se ne smije oglušiti. Zavapih u prvoj kašici pričesti. Bude nemaju zube, često se rasplamsaju i razmašu nevidljivim lasoima kao da počinju da im rastu korijeni iznova. Nakon sijeste, popodnevne radne pauze, povraćaju prejedene namjerno spremljenim viškom porcija. Previše spasa te može naduti. Sletih niz stepenice asirškog restorana, iako je objekat uređen formalno i praktično, odzvanja nesklad u čizmama, nešto nedostaje dok se usjeca miris vanvremenske hladnoće. Pučani bi to prosto nazvali dosadom. Ponovo sam u krugu Fabrike. Bezlični radnici se roje na ulazu u restoran. U izbljedelim kombinezonima izdrndanih udova i koraka. Grupe po šest-sedam mužjaka čekaju slobodne klupe za brzi obrok. Tu je Belino Krasnodar, najfiniji sopran i najviši od njih, sa zečjom usnom, krupnih očiju i mršavog lica pjevuši, uvijek pjevuši istu